

Ονησιφόρου, Μ. (2019). Οι στάσεις και αντιλήψεις των ενηλίκων ερασιτεχνών χορωδών ως προς την εκ πρώτης όψεως ανάγνωση. Στο Θ. Ράπτης & Δ. Κόνιαρη (Επιμ.), *Μουσική Εκπαίδευση και Κοινωνία: νέες προκλήσεις, νέοι προσανατολισμοί. Πρακτικά 8ου Συνεδρίου της Ε.Ε.Μ.Ε.* (σσ. 592–599). Θεσσαλονίκη: Ε.Ε.Μ.Ε.

Οι στάσεις και αντιλήψεις των ενηλίκων ερασιτεχνών χορωδών ως προς την εκ πρώτης όψεως ανάγνωση

Μαρία Ονησιφόρου

Μουσικοπαιδαγωγός – Μαέστρος, Οργανισμός Νεολαίας Κύπρου
mariaonisiforou@yahoo.com

Ο σκοπός της έρευνας ήταν να διερευνηθούν οι στάσεις και αντιλήψεις των ενηλίκων ερασιτεχνών χορωδών ως προς την εκ πρώτης όψεως ανάγνωση. Οι στάσεις των χορωδών διερευνήθηκαν μέσω ερωτηματολογίων και ομαδικών συνεντεύξεων. Οι συγκρίσεις στα t tests έδειξαν ότι πριν την παρέμβαση οι χορωδοί είχαν πιο πολύ άγχος ως προς την ανάγνωση μουσικής από παρτιτούρα ενώ μετά την παρέμβαση το άγχος τους μειώθηκε σημαντικά. Επί πλέον, πριν την παρέμβαση 75 % των χορωδών δήλωσαν ότι ενδιαφέρονταν να μάθουν πώς να κάνουν εκ πρώτης όψεως ανάγνωση με το κινητό ντο ενώ μετά την παρέμβαση αυτό το ποσοστό μειώθηκε στο 31 %. Κατά τη διάρκεια των συνεντεύξεων υπήρχε πιο θετική στάση ως προς την εκ πρώτης όψεως ανάγνωση από τους χορωδούς της άλλο φωνής παρά το γεγονός ότι είχαν περισσότερη δυσκολία στη μελωδική ακρίβεια. Επίσης, οι χορωδοί είχαν πιο θετική στάση ως προς την εκ πρώτης όψεως ανάγνωση όταν αυτή συνδεόταν με το χορωδιακό ρεπερτόριο.

Λέξεις κλειδιά: εκ πρώτης όψεως ανάγνωση, στάσεις, ερασιτεχνική χορωδία ενηλίκων, κινητό ντο

The beliefs and attitudes of adult amateur choristers towards sight-singing

Maria Onisiforou

Music educator – Conductor, Youth Board of Cyprus
mariaonisiforou@yahoo.com

The purpose of this study was to examine the beliefs and attitudes of adult amateur choristers towards sight-singing. Their beliefs and attitudes towards sight-singing were measured through questionnaire and group interviews. T test comparisons showed that before the intervention the choristers had more stress about reading music from score whereas after the intervention their stress reduced significantly. Furthermore, before the intervention 75% of the choristers stated that they were interested in learning how to sight sing with moveable do whereas after the intervention this percentage reduced to 31%. During the interviews there was a more positive attitude towards sight-singing by the choristers of the alto voice despite the fact that they had more difficulty in melodic accuracy in the sight-singing exercises. In addition, choristers reported more positive reactions towards sight-singing when this was connected to the choral repertoire.

Key words: sight-singing, attitudes, adult amateur choir, moveable do

Εισαγωγή

Η εκ πρώτης όψεως ανάγνωση είναι η ικανότητα εκτέλεσης με ακρίβεια μουσικών ήχων οι οποίοι καταγράφονται σε σημειογραφία κατά την πρώτη τους ανάγνωση (Randel, 1999). Στην έρευνα μου επέλεξα να χρησιμοποιήσω το κινητό ντο με τη

χρήση χειρονομιών Kodály. Στο κινητό ντο, το ντο αλλάζει βάση της κλίμακας του κομματιού. Οι νότες τραγουδιούνται με την ονομασία που παίρνουν σε σχέση με τη θέση τους στην κλίμακα του κάθε κομματιού (Oxford music online). Στο κινητό ντο με χρήση χειρονομιών Kodály γίνεται συσχετισμός συγκεκριμένων βαθμίδων της κλίμακας με μια συγκεκριμένη συλλαβή σολφέζ και σύνδεση αυτής της συλλαβής με ένα συγκεκριμένο σχήμα και θωρακική τοποθέτηση μιας χειρονομίας.

Οι λόγοι επιλογής του Κινητού ντο στην έρευνα μου ήταν η επαφή με τη μέθοδο στις σπουδές μου στις ΗΠΑ καθώς και τα δυνατά σημεία του συστήματος το οποίο δίνει πληροφορίες για την τοποθέτηση της νότας σε μια κλίμακα και οι σχέσεις ανάμεσα στις νότες παρά τις νότες κάθε αυτό.

Αναγκαιότητα - Σημαντικότητα

Η έρευνα μου είναι σημαντική αφού η εκ πρώτης όψεως ανάγνωση μελετήθηκε κυρίως σε χορωδίες σχολείων και κολλεγίων και ελάχιστα σε χορωδίες ενηλίκων, ιδιαίτερα ερασιτεχνικών. Έχουν διερευνηθεί διεξοδικά οι στάσεις των μαέστρων έναντι της διδασκαλίας εκ πρώτης όψεως ανάγνωσης σε χορωδιακά σύνολα αλλά ελάχιστα έχουν διερευνηθεί οι στάσεις και αντιλήψεις χορωδών όλων των ηλικιών και επιπέδων. Υπάρχει έλλειψη έρευνας στον Ελληνικό και Κυπριακό χώρο όσον αφορά τη διδασκαλία χορωδιακών συνόλων γενικότερα και τη διδασκαλία της εκ πρώτης όψεως ανάγνωσης ειδικότερα παρόλο που υπάρχει μεγάλος αριθμός ερασιτεχνικών χορωδιών. Σκοπός της έρευνας μου ήταν να διερευνήσω τις στάσεις και αντιλήψεις των ενήλικων ερασιτεχνών χορωδών έναντι της διδασκαλίας τους στην εκ πρώτης όψεως ανάγνωση.

Βιβλιογραφική ανασκόπηση

Σύμφωνα με τη βιβλιογραφική ανασκόπηση που είχα κάνει, οι παρούσες έρευνες σε χορωδίες ενηλίκων εστιάζουν σε δημογραφικά ευρήματα, εκπαίδευση των χορωδών, μουσικές εμπειρίες και κίνητρα των χορωδών για συμμετοχή σε χορωδιακά σύνολα (Bell, 2004· Einarsdottir & Gudmundsdottir, 2015) καθώς και στον κοινωνικό-θεραπευτικό ρόλο που διαδραματίζουν οι χορωδίες (Clift, 2012· Skingley & Bungay, 2010· Jones, & Way, 2013). Λίγες έρευνες εμβάθυναν στη μουσική εκπαίδευση που λαμβάνουν οι χορωδοί από τη συμμετοχή τους σε ένα ερασιτεχνικό σύνολο, ανάμεσα σε αυτές είναι και η έρευνα της Green (1998).

Η έμφαση των ερευνών σε σχολικά σύνολα ήταν στη διερεύνηση επιτυχημένων μεθόδων διδασκαλίας (Demorest, 2004· Killian & Henry, 2005· Nichols, 2012), στη σύγκριση στρατηγικών για επιτυχία των χορωδών στην εκ πρώτης όψεως ανάγνωση (Henry, 2004· Floyd & Bradley, 2006), στη χρήση των χειρονομιών Kodály (Autry, 1976· Steeves, 1984), στις στάσεις μαέστρων ως προς τη διδασκαλία της (Farenga, 2013· Sanders, 2015), στον χρόνο διδασκαλίας της (Kuehne, 2007· May, 1993), στις μεθόδους και το υλικό που χρησιμοποιείται (Demorest, 2001· Johnson, 1987) και στην αξιολόγηση της εκ πρώτης όψεως ανάγνωσης (Demorest, 1998a· Henry & Demorest, 1994).

Μια μικρή μερίδα ερευνών εξετάζει τις απόψεις των χορωδών ως προς την εκ πρώτης όψεως ανάγνωση. Οι μαέστροι στην έρευνα της Smith (1998) ανέφεραν ότι οι χορωδοί σε χορωδίες επιλογής (61%) και σε μη επιλογής χορωδίες (47%) απολάμβαναν δραστηριότητες εκ πρώτης όψεως ανάγνωσης. 72% των χορωδών δεν

ένοιωθαν νευρικότητα κατά τη διδασκαλία τους στην εκ πρώτης όψεως ανάγνωση σε σχέση με το ρεπερτόριο και 78% των χορωδών κατανοούσαν την αξία της.

Σύμφωνα με την Carlson (2016), η οποία εξέτασε τις απόψεις φοιτητών μουσικής ως προς τη διδασκαλία της εκ πρώτης όψεως ανάγνωσης σε επαγγελματικά χορωδιακά σύνολα, διαπίστωσε ότι οι φοιτητές θεωρούσαν την εκ πρώτης όψεως ανάγνωση στη χορωδία την κυριότερη δεξιότητα την οποία θα έπρεπε να εξελίξει ένας επαγγελματίας χορωδός. Οι ερασιτεχνικές χορωδίες στην Κύπρο έχουν μελετηθεί μόνο ιστορικά. Στον Κυπριακό χώρο δραστηριοποιούνται πάνω από 20 ερασιτεχνικά χορωδιακά σύνολα ενηλίκων και είναι μια από τις δημοφιλείς ενασχολήσεις των Κυπρίων. Μέσω της καλλιέργειας του μουσικού αλφαριθμητισμού των χορωδών θα βελτιωνόταν το επίπεδο των ερασιτεχνικών χορωδιών, όπως γίνεται δηλαδή και σε αρκετές χώρες στο εξωτερικό όπου οι περισσότεροι χορωδοί μπορούν να διαβάζουν παρτιτούρα.

Μεθοδολογία

Στην έρευνά μου εξέτασα τις στάσεις και τις απόψεις ενηλίκων χορωδών για την εκ πρώτης όψεως ανάγνωση. Η έρευνα μου ήταν ποιοτική - μελέτη περίπτωσης με ένα μικρό τμήμα ποσοτικής έρευνας μέσω ερωτηματολογίων. Διεξήγαγα οκτώ διδασκαλίες οι οποίες έπαιρναν 15-20 λεπτά από τον χρόνο της πρόβας που διαρκεί 1 ώρα και 15'. Στις διδασκαλίες των χορωδών χρησιμοποιήθηκε η προσέγγιση «ήχος πριν το σύμβολο» καθώς και οι ακολουθίες εκμάθησης για διδασκαλία παιδιών, λόγω του ότι οι χορωδοί ήταν αρχάριοι. Τα ερευνητικά μου εργαλεία ήταν η συμμετοχική παρατήρηση, το ερωτηματολόγιο, η ομαδική συνέντευξη, η ηχογράφηση και η βιντεοσκόπηση.

Οι συμμετέχοντες ήταν η χορωδία ενηλίκων του Κοινοτικού Συμβουλίου Επισκοπής (Επαρχία Λεμεσού). Η επιλογή του δείγματος έγινε με βολική δειγματοληψία αφού είμαι η μαέστρος της χορωδίας. Συμμετείχαν 16 χορωδοί (4 άντρες και 12 γυναίκες). Η έρευνα διεξήχθη το 2016.

Οι απόψεις των χορωδών διερευνήθηκαν μέσω ανώνυμου ερωτηματολογίου πριν και μετά τη διδακτική παρέμβαση, το οποίο ήταν κλειστού τύπου, και ημιδομημένης ομαδικής συνέντευξης αφού τέλειωσαν οι διδασκαλίες. Το Α μέρος του ερωτηματολογίου περιλάμβανε δημογραφικές και ερωτήσεις υποβάθρου και το Β μέρος ήταν σε κλίμακα Likert 1-5. Χρησιμοποίησα δύο ερευνητικά εργαλεία ώστε να υπάρξει τριγωνοποίηση και το κριτήριο T test στα ερωτηματολόγια (Ποσοτικό τμήμα). Τα δεδομένα οργανώθηκαν και αναλύθηκαν βάση των απόψεων των χορωδών και οι θεματικές ενότητες που προέκυψαν συζητήθηκαν με ένα ανεξάρτητο μουσικοπαιδαγωγό ώστε να γίνει τριγωνοποίηση ερευνητών και να διασφαλιστεί η εσωτερική εγκυρότητα (Cohen et al., 2008).

Αποτελέσματα

Από το Α μέρος του ερωτηματολογίου διαφάνηκε ότι η πλειοψηφία των χορωδών ήταν 50-59 ετών. 31% δεν μπορούσαν να διαβάσουν καθόλου νότες από το πεντάγραμμο και 44% λίγο. 31% είχαν βασικές μουσικές γνώσεις ενώ 69% όχι. Μόνο ένας χορωδός είχε φοιτήσει σε ωδείο. Μόνο ένας χορωδός γνώριζε τι είναι το κινητό ντο και κανένας τις χειρονομίες Kodály. Περίπου οι μισοί γνώριζαν τι είναι η εκ

πρώτης όψεως ανάγνωση. 12 % γνώριζαν το σταθερό ντο ως μέθοδο εκ πρώτης όψεως ανάγνωσης ενώ το 88 % όχι.

Όσον αφορά τις στάσεις των χορωδών έναντι της διδασκαλίας τους στην εκ πρώτης όψεως ανάγνωση, οι απαντήσεις των χορωδών στα ερωτηματολόγια συγκρίθηκαν πριν και μετά τη διδακτική παρέμβαση με τη χρήση t test εξαρτημένων δειγμάτων. Στο Β μέρος του ερωτηματολογίου υπήρχαν 12 δηλώσεις όπου οι χορωδοί έπρεπε να δείξουν το βαθμό συμφωνίας τους. Βρέθηκε στατιστική σημαντικότητα στην τρίτη και στην όγδοη δήλωση. Η τρίτη δήλωση έλεγε: Η ανάγνωση από παρτιτούρα μου προκαλεί άγχος. Πριν την παρέμβαση οι χορωδοί είχαν περισσότερο άγχος για την ανάγνωση μουσικής από παρτιτούρα ($M = 3.18, SD = 1.27$) ενώ μετά την παρέμβαση το άγχος τους είχε μειωθεί σημαντικά ($M = 2.12, SD = 1.08$), $t(15) = 2.14, p = .049$. Η Όγδοη δήλωση έλεγε: Με ενδιαφέρει να διδαχθώ εκ πρώτης όψεως ανάγνωση με το κινητό ντο και τη χρήση χειρονομιών Kodály. Πριν την παρέμβαση 75% των χορωδών είχαν συμφωνήσει ότι τους ενδιέφερε να διδαχτούν εκ πρώτης όψεως ανάγνωση με το κινητό ντο ($M = 3.93, SD = 1.28$), $t(15) = 2.40, p = .030$ ενώ μετά την παρέμβαση το ποσοστό αυτό είχε μειωθεί σε 31% ($M = 2.68, SD = 1.44$).

Από τα πιο πάνω διαφαίνεται ότι οι χορωδοί αφού ήρθαν σε επαφή με την ανάγνωση παρτιτούρας μέσω της διδακτικής παρέμβασης είχαν βοηθηθεί ώστε να λιγοστέψει το άγχος τους. Επίσης έβρισκαν την εκ πρώτης όψεως ανάγνωση χρήσιμη, αλλά σύμφωνα και με τις απαντήσεις τους σε άλλες δηλώσεις, προτιμούσαν να μην χρησιμοποιούν ιδιαίτερα το μυαλό τους όταν βρίσκονταν στην πρόβα της χορωδίας.

Κάποια βασικά ευρήματα από τις δηλώσεις του ερωτηματολογίου ήταν ότι αρχικά υπήρχε μια περιέργεια από τους χορωδούς να γνωρίσουν την εκ πρώτης όψεως ανάγνωση με τη μέθοδο του κινητού ντο. Όταν ήρθαν σε επαφή με την εκ πρώτης όψεως ανάγνωση θεώρησαν ότι είναι χρήσιμη αλλά όχι απαραίτητη από μόνη της. Προτιμούσαν να έχει πρακτική εφαρμογή στο ρεπερτόριο για το δικό τους συγκείμενο. Ο κυριότερος λόγος που έρχονταν οι χορωδοί στη χορωδία ήταν για να τραγουδούν τραγούδια με το αυτί, όπως ήταν συνηθισμένοι. Η ηλικία δεν πίστευαν ότι έπαιζε τόσο μεγάλο ρόλο, απλά χρειαζόταν περισσότερη προσπάθεια ως ενήλικες που δεν είχαν ξανά επαφή με το συγκεκριμένο αντικείμενο. Επίσης θα στερούνταν από την απόλαυση τους ως προς το τραγούδι αν έπρεπε να χρησιμοποιούν συνέχεια παρτιτούρα.

Οι συνεντεύξεις οι οποίες ήταν ομαδικές διεξήχθησαν ξεχωριστά στην σοπράνο και στην άλτο φωνή και περιλάμβαναν 7 ερωτήσεις σχετικά με τις απόψεις τους έναντι στη διδασκαλία τους στην εκ πρώτης όψεως ανάγνωση που δεν μπορούσαν να απαντηθούν μονολεκτικά στα ερωτηματολόγια. Από τις απαντήσεις των χορωδών διαφάνηκε μια πιο θετική στάση από τους χορωδούς της άλτο φωνής (9 χορωδοί) που παρόλο που είχαν τη μεγαλύτερη δυσκολία ως προς τη μελωδική ακρίβεια αυτό δεν είχε επηρεάσει τη στάση τους. Οι χορωδοί της άλτο φωνής δεν έκαναν αναφορά στην κούραση της ημέρας, συμφώνησαν ότι χρειάζεται περισσότερος χρόνος διδασκαλίας και ότι πρέπει να διδάσκεται σε κάθε πρόβα, σε αντίθεση με τις σοπράνο που υποστήριζαν το αντίθετο. Οι χορωδοί και των δύο φωνών συμφώνησαν ότι η αυτοπεποίθηση κτιζόταν σταδιακά όσο προχωρούσαν οι διδασκαλίες και κατανοούσαν το νόημα. Ότι θα ήταν καλό να συνεχιστεί η διδασκαλία της εκ πρώτης όψεως ανάγνωσης στις πρόβες, κατά προτίμηση με πρακτική εφαρμογή σε τραγούδια του ρεπερτορίου, με 10 λεπτά χρόνο διδασκαλίας αν θα συνέχιζε η ενσωμάτωση της

στις πρόβες. Επίσης συμφώνησαν ότι αυτό που τους δυσκόλεψε περισσότερο ήταν ο συνδυασμός χειρονομιών Kodály και η ανάγνωση από το πεντάγραμμο.

Συμπεράσματα

Το άγχος των χορωδών ως προς την ανάγνωση παρτιτούρας λιγότευε σημαντικά μετά τη διδακτική παρέμβαση. Αυτό συμφωνεί με τα ευρήματα της Smith (1998), η οποία διαπίστωσε ότι 72% των μαθητών δεν ήταν πιο νευρικοί κατά τη διδασκαλία της εκ πρώτης όψευς ανάγνωσης σε σχέση με τη διδασκαλία τους στο ρεπερτόριο. Μετά το τέλος της διδακτικής παρέμβασης είχε μειωθεί το ενδιαφέρον των χορωδών ως προς τη διδασκαλία της εκ πρώτης όψευς ανάγνωσης παρόλο που είχαν αντιληφθεί τη χρησιμότητα της. Λόγοι για την πιο πάνω στάση: α) Χρειαζόταν να καταβάλουν οι ίδιοι προσπάθεια, β) απολάμβαναν περισσότερο τη διδασκαλία ρεπερτορίου παρά ασκήσεων, και γ) η συνήθεια να μαθαίνουν τα τραγούδια με το αυτί από νεαρή ηλικία. Η Melago (2015) επισημαίνει ότι η μέθοδος με το αυτί είναι η κυριότερη μέθοδος διδασκαλίας ρεπερτορίου σε χορωδίες.

Η διδακτική παρέμβαση δεν επηρέασε αρνητικά τους χορωδούς ως προς τη συμμετοχή τους στη χορωδία αφού βρήκαν, την όλη διαδικασία ευχάριστη ενδιαφέρον και χρήσιμη. Σε παρόμοια αποτελέσματα κατέληξε και η Smith (1998) η οποία βρήκε ότι περίπου οι μισοί μαθητές στις χορωδίες απολάμβαναν την εκ πρώτης όψευς ανάγνωση.

Οι χορωδοί αν έπρεπε να χρησιμοποιούν συνέχεια παρτιτούρα ίσως να μην απολάμβαναν το τραγούδι στον ίδιο βαθμό όπως με το αυτί. Όπως αναφέρει ο Kemp (2013), για τους ενήλικες χορωδούς το τραγούδι είναι μια δραστηριότητα η οποία τους προκαλεί ευχαρίστηση.

Οι συμμετέχοντες πίστευαν ότι είναι χρήσιμο οι χορωδοί στις χορωδίες να έχουν δεξιότητες στην εκ πρώτης όψευς ανάγνωση. Αυτό συμφωνεί με τους περισσότερους μαέστρους στην έρευνα της Smith (1998), οι οποίοι επεσήμαναν ότι οι μαθητές τους κατανοούσαν την αξία της εκ πρώτης όψευς ανάγνωσης.

Οι χορωδοί πίστευαν ότι η εκ πρώτης όψευς ανάγνωση για το δικό τους συγκείμενο δεν ήταν απαραίτητη και δεν θα είχε τόσο μεγάλο όφελος γι αυτούς αλλά αντιθέτως θα τους στερούσε πολύτιμο χρόνο από την εκμάθηση τραγουδιών. Οι χορωδοί της άλτο φωνής επεσήμαναν ότι πρέπει να εφαρμόζεται στο ρεπερτόριο. Η Melago (2015) υποστηρίζει ότι οι χορωδοί πρέπει να βλέπουν τη χρησιμότητα της εκ πρώτης όψευς ανάγνωσης στο ρεπερτόριο το συντομότερο δυνατό ώστε να αντιληφθούν την ωφελιμότητα της και να μην τη λαμβάνουν ως χάσιμο χρόνου.

Η άποψη των χορωδών ως προς την εκ πρώτης όψευς ανάγνωση δεν είχε επηρεαστεί από την επίδοση τους κατά τη διάρκεια των διδασκαλιών, αφού οι χορωδοί οι οποίοι δυσκολεύονταν περισσότερο ως προς τη μελωδική ακρίβεια είχαν και θετικότερη στάση. Οι χορωδοί επεσήμαναν ότι δεν θα ήταν διατεθειμένοι να διδάσκονται εκ πρώτης όψευς ανάγνωση από μόνη της αν δεν ήταν ενσωματωμένη στην κανονική πρόβα της χορωδίας. Αυτό έρχεται σε αντίθεση με τους μαέστρους στην έρευνα του Demorest (2001) οι οποίοι δίδασκαν εκ πρώτης όψευς ανάγνωση ξεχωριστά από την πρόβα ρεπερτορίου. Δε γνωρίζουμε όμως τις απόψεις των χορωδών για το πιο πάνω.

Υπήρχε αντίθεση απόψεων των χορωδών της σοπράνο και άλτο φωνής ως προς το αν είναι απαραίτητο να διδάσκεται σε κάθε πρόβα. Αν συγκριθεί αυτό με απόψεις

μαέστρον η άποψη των σοπράνο συμφωνεί με την Kuehne (2007) όπου δεν την δίδασκαν σε κάθε πρόβα, ενώ η άποψη της άλτο φωνής συμφωνεί με την Smith (1998) όπου πρέπει να διδάσκεται σε κάθε πρόβα αλλά να μην ξεπερνά τα 15 λεπτά από τον χρόνο της πρόβας.

Όπως είχα προαναφέρει, η αυτοπεποίθηση των χορωδών στην εκ πρώτης όψεως ανάγνωση κτιζόταν σταδιακά κατά τη διάρκεια των διδασκαλιών και ένοιωθαν καλύτερα όταν τους επιβράβευα. Αυτό επισημαίνεται από τους Crowe (1933) και Melago (2015) οι οποίοι πιστεύουν ότι οφείλουμε να βοηθήσουμε τους μαθητές μας να κερδίσουν αυτοπεποίθηση στις δεξιότητες ανάγνωσης, επιβραβεύοντας τους έστω και αν πετύχουν κάτι μικρό.

Εισηγήσεις για περαιτέρω έρευνα

Τα αποτελέσματα της έρευνας μου δεν είναι γενικεύσιμα όμως άλλοι μαέστροι οι οποίοι επιθυμούν να εφαρμόσουν τη διδασκαλία της εκ πρώτης όψεως ανάγνωσης σε αρχάριους ενήλικες χορωδούς μπορούν να βρουν ομοιότητες στη διαδικασία ή κατάσταση και να επωφεληθούν από τα ευρήματα μου (Stake, 1995). Είναι αναγκαίο να γίνει περαιτέρω έρευνα ώστε να διερευνηθούν οι απόψεις χορωδών όλων των ηλικιών και επιπέδων έναντι της διδασκαλίας τους στην εκ πρώτης όψεως ανάγνωση με όλες τις υπάρχουσες μεθόδους διδασκαλίας αφού το συγκεκριμένο θέμα δεν έχει διερευνηθεί διεξοδικά, ώστε να διαπιστωθεί κατά πόσο η εκ πρώτης όψεως ανάγνωση διδάσκεται τόσο σε ερασιτεχνικά όσο σε επαγγελματικά χορωδιακά σύνολα ενηλίκων στον ελληνικό χώρο αλλά και στο εξωτερικό, ώστε να διαφανεί αν οι ενήλικες χορωδοί έχουν περισσότερο άγχος όταν κάνουν ανάγνωση από παρτιτούρα ή όχι, αν η εκ πρώτης όψεως ανάγνωση διδάσκεται σε χορωδίες ενηλίκων που τοποθετείται στην πρόβα, κατά πόσο είναι ενσωματωμένη στις πρόβες ή αν διδάσκεται ξεχωριστά και οι απόψεις χορωδών όλων των ηλικιών ως προς την συχνότητα διδασκαλίας της εκ πρώτης όψεως ανάγνωσης.

Εν κατακλείδι

Οι μαέστροι στις χορωδίες της Κύπρου οι οποίοι διευθύνουν χορωδίες που δε λειτουργούν κατά το σχολικό χρόνο καλό θα ήταν να εντάξουν στη διδασκαλία τους την εκ πρώτης όψεως ανάγνωση με οποιαδήποτε μέθοδο θεωρούν καταλληλότερη για τους ίδιους και για το σύνολο τους. Ο μουσικός αλφαριθμητισμός θα έπρεπε να είναι μέρος της δια βίου μάθησης και η εκμάθηση εκ πρώτης όψεως ανάγνωσης στη χορωδία είναι ένα μέσο το οποίο θα μπορούσε να συμβάλει σε αυτό. Η ανάγνωση μουσικής εκ πρώτης όψεως, στην Αμερική θεωρείται ένας βασικός στόχος της μουσικής παιδαγωγικής και το κλειδί για την ανάπτυξη ενός ανεξάρτητου μουσικά χορωδού (Collins, 1993; Scott, 1995). Αυτός πιστεύω ότι θα έπρεπε να είναι ένας από τους στόχους και της δικής μας χορωδιακής μουσικής εκπαίδευσης στην Κύπρο.

Βιβλιογραφία

- Autry, M. R. (1976). *A study of the effect of hand signs in the development of sight singing skills* (Doctoral dissertation, University of Texas, Austin). Dissertation Abstracts International, 37-01, 0171A (UMI No. AAT 7614404).
- Bell, C. L. (2004). Update on community choirs and singing in the United States. *International Journal of Research in Choral Singing*, 2(1).
- Carlson, P. R. (2016). *Teaching sight-reading to undergraduate choral ensemble Singers: Lessons from successful learners*. Dissertation Proquest Number: 10128645.

- Clift, S. M. (2012). Singing, wellbeing, and health. In A.R. Mac Donald, G. Kreutz & L. Mitchell (Eds.), *Music, health, & wellbeing* (pp. 113–124). Oxford, UK: Oxford University Press.
- Cohen, L., Manion, L., & Morrison, K. (2000). *Research methods in education* (5th ed.). London: Routledge Falmer.
- Collins, D. L. (1993). *Teaching choral music*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice–Hall.
- Crowe, E., Lawton A., & Whitaker G. (1933). *The Folk Song Sight Singing Series. Book I*. London: Oxford University Press.
- Demorest, S. M. (1998 a). Improving sight-singing performance in the choral ensemble: The effect of individual testing. *Journal of Research in Music Education*, 46, 182–192.
- Demorest, S. M. (2001). *Building choral excellence: Teaching sight-singing in the choral rehearsal*. New York, NY: Oxford University Press.
- Demorest, S. M. (2004). Choral sight-singing practices: Revisiting a web-based survey. *International Journal of Research in Choral Singing*, 2(1), 3–10. Retrieved from http://www.choralresearch.org/volumetwo/ijrcs2_1_demorest.html.
- Einarsdottir, S. L., & Gudmundsdottir, H. R. (2015). The role of choral singing in the lives of amateur choral singers in Iceland. *Music Education Research*, 18(1), 39-56. doi: 10.1080/14613808.2015.1049258.
- Farenga, J. (2013). *Arizona high school choral educators' attitudes toward the teaching of group sight singing and preferences for instructional practices* (Doctoral dissertation). Retrieved from ProQuest Dissertations and Theses. (UMI3605207).
- Floyd, E., & Bradley, K. D. (2006). Teaching strategies related to successful sight-singing in Kentucky choral ensembles. *Update: Applications of Research in Music Education*, 25(1), 70–81. doi:10.1177/87551233060250010108.
- Green, V. B. (1998). *Enhanced musical literacy through participation in the adult amateur/volunteer chorus: A descriptive study* (Doctoral dissertation, Columbia University).
- Henry, M. L. (2004). The use of targeted pitch skills for sight-singing instruction in the choral rehearsal. *Journal of Research in Music Education*, 52(3), 206–217. doi: 10.2307/3345855.
- Henry, M., & Demorest, S. M. (1994). Individual sight-singing achievement in successful choral ensembles. *Update: Applications of Research in Music Education*, 13(1), 4–8.
- Houlahan, M., & Tacka, P. (1990). A suggested sequence for teaching musical elements based on the philosophy of Zoltan Kodály for a college music theory course. *Journal of Music Theory Pedagogy*, 4, 85–109.
- Johnson, G. B. (1987). *A descriptive study of the pitch-reading methods and the amount of time utilized to teach sight-singing by high school choral teachers in the north Central region of the American choral directors association* (Doctoral dissertation). Retrieved from ProQuest Dissertations and Theses. (UMI No. 1331350).
- Jones, B., & Way (2013). ‘Stroke a chord’: The effect of singing in a community choir on mood and social engagement for people living with aphasia following a stroke. *Neurorehabilitation*, 32(4), 929–41. doi:10.3233/NRE-130916.
- Kemp, M. (2013, May). Stretching the skills of your community choir. *Choral Journal*, 53, 10.
- Killian, J. N., & Henry, M. L. (2005). A comparison of successful and unsuccessful strategies in individual sight-singing preparation and performance. *Journal of Research in Music Education*, 53(1), 51–65. doi:10.1177/002242940505300105.
- Kuehne, J. M. (2007). A survey of sight-singing instructional practices in Florida middle-school choral programs. *Journal of Research in Music Education*, 55(2), 115–128. doi: 10.1177/002242940705500203.
- May, J. A. (1993). *A description of current practices in the teaching of choral melody reading in the high schools of Texas* (Doctoral dissertation). Retrieved from Proquest Dissertations and Theses. (UMI No. 9320311).
- Melago, K. (2015). Teaching Singers to Read: A Practical Approach to Sight-Singing in the Choral Rehearsal, *Teaching Music*, 23(2), 24–27.
- Nichols, B. (2012). The way we do the things we do: A survey of middle-school choral educators' sight-singing attitudes and influences. *Contributions to Music Education*, 39, 87–100.

- Oxford Music Online. (2007-2016). *Solfège systems*. Oxford University Press. Retrieved from <http://www.oxfordmusiconline.com>
- Randel, D. M. (Ed.) (1999b). Sight-reading, sight-singing. *The Harvard concise dictionary of music and musicians*. Cambridge, MA: The Belknap Press of Harvard University Press.
- Sanders, R. B. (2015). *The teaching of choral sight-singing: Analyzing and understanding experienced choral directors' perceptions and beliefs*. (Doctoral dissertation) Retrieved from ProQuest Dissertations and Theses (UMI No. 3708172).
- Scott, T. B. (1996). The construction of a holistic, criterion-referenced sight-singing test for high school sopranos based on the voluntary national standards for music education. *Dissertation Abstracts International*, 57(11), 4684.
- Skingley, A., & Bungay, H. (2010). The Silver Song Club Project: Singing to promote the health of older people. *British Journal of Community Nursing*, 15(3), 135–140.
- Smith, S.A. (1998). *Sight singing in the high school choral rehearsal: pedagogical practices, teacher attitudes and university preparation* (Doctoral dissertation). Retrieved from ProQuest Dissertations and Theses. (UMI No. 9839776).
- Stake, R. E. (1995). *The art of case study research*. Thousand Oaks, CA: Sage Publications.
- Steeves, C. (1984). The effect of Curwen-Kodály hand signs on pitch and interval discrimination within a Kodály curricular framework (Master's thesis, University of Calgary). *Masters Abstracts International*, 40-04, 0413 (UMI No. AAT ML22379).